EEN FOTO UIT 1942

Wie staan er op de foto?

Etty Hillesum Centrum
beter **samen** leven

Felice Polak, het meisje dat in een witte jurk het stralend middelpunt van de foto vormt, heeft als enige de oorlog en de vernietiging overleefd

Een foto uit september 1942 van 22 Joodse kinderen in de leeftijd van 4-17 jaar, is genomen op de binnenplaats achter de grote synagoge in de Golstraat. En naast de Joodse school, wat nu het Etty Hillesum Centrum is.
Een aantal kinderen draagt een grote ster op hun kleren. Dit was een van de vele anti-Joodse maatregelen van de Duitse bezetters in de Tweede Wereldoorlog.

De foto kwam in het voorjaar van 1998 te voorschijn bij het verwisselen van een schilderijlijst. Hij bleek ruim 60 jaar daar verborgen te hebben gezeten.

De foto kwam in handen van de heer Meier de Leeuw. Hij is Joods en was kind voor de oorlog en heeft een aantal van deze kinderen persoonlijk gekend. Zelf zat hij toen al ondergedoken want anders had hij zeker op de foto gestaan, vertelde hij. Meier de Leeuw ging op zoek naar wie die kinderen waren en wanneer de foto gemaakt was. Een ware zoektocht volgde. Tenslotte bleek dat de foto gemaakt moest zijn rond het Joodse nieuwjaar (Rosj Hasjana) dat in 1942 op 12/13 september viel. De kinderen vierden deze dag in de synagoge en jeugdsjoel.

Ook kwam men erachter dat de foto gemaakt was op de binnenplaats achter de grote synagoge in de Golstraat en naast de Joodse school. Verrassend genoeg bleek dat het meisje (Felice Polak), dat in een witte jurk het stralend middelpunt van de foto vormt, als enige de oorlog en de vernietiging heeft overleefd. Zij was ondergedoken, samen met haar ouders en broer. Haar vader was leraar Engels op de HBS in Deventer.

Een paar van de kinderen op de foto, zoals Bram en Heiman Roos zijn al anderhalve maand nadat de foto is gemaakt op transport gesteld naar Auschwitz en daar direkt na aankomst vergast (12 oktober 1942) samen met hun moeder, Schoontje Roos-Gosschalk. De meeste kinderen waren een half jaar later allemaal vermoord.

In de tentoonstelling over Joods leven in Deventer valt er nog veel meer te lezen en te zien over deze kinderen en hun families. Het is het verhaal van doodgewone kinderen, van doodgewone ouders, in een doodgewoon stadje als Deventer. Sommige kinderen hadden altijd al in Deventer gewoond, andere waren na 1933 uit Duitsland gevlucht met hun ouders, zals Gertrud Bloch, en in Deventer terecht gekomen. Sommige kinderen waren, net als hun ouders, religieus, andere niet, maar toch werden ze vervolgd, opgepakt en vermoord.

In het Etty Hillesum Centrum zijn twee films te zien waar Felice Polak (het meisje op de foto die het overleefd heeft) vertelt over de foto. “Jasper en zijn oma” en “een foto, een zoektocht, de herinnering” 2008.

1. Hartog Spanjar (13 jaar)
Geboren in Deventer op 23-10-1929
en omgebracht in Auschwitz op 12-10-1942.
Zijn ouders waren David en Sophia Spanjar-de Lange en hij had een zusje, Heiltje. Zijn vader was veehandelaar en zijn moeder naaister. Het gezin woonde op de Brinkgreverweg in het huis van de ouders van zijn moeder. Moeder en kinderen zijn op dezelfde dag in Auschwitz omgebracht. Vader heeft nog 3,5 maand geleefd in Auschwitz.

2. Jetje de Leeuw (13 jaar)
Geboren in Deventer op 30-12-1930
en omgebracht in Auschwitz op 11-02-1944.
Haar ouders waren Louis en Wies de Leeuw-Bos en zij had een broertje, Jacob. Haar vader had een koshere bakkerij in de Nieuwstraat en het gezin woonde daar ook. Moeder en kinderen zijn op dezelfde dag in Auschwitz zijn omgebracht. Vader is 4,5 maand later omgekomen ergens in Midden Europa. Jetje is een nichtje van de kinderen Bos. Haar moeder was een zus van hun vaders.

3. Theo Berg (10 jaar)
Geboren in Deventer op 20-05-1932
en omgebracht op 22-10-1942.
Zijn ouders waren Heijman en Meta Berg-Frank. Theo was hun enige kind. Zijn vader was slager. Het gezin woonde op de Verlengde Kazernestraat. Theo is samen met zijn moeder en oma op dezelfde dag omgebracht in Auschwitz. Zijn vader is 4 maanden later omgekomen in Auschwitz.

4. Heiman Roos (11 jaar)
Geboren in Hardenberg op 13-05-1931
en omgebracht in Auschwitz op 12-10-1942.
Zijn ouders waren Michiel en Henriette Roos-Gosschalk. Heiman had nog een oudere broer, Bram, die ook op de foto staat (6). De familie woonde op de Noordenbergstraat, waar ook de exportslachterij Gosschalk was gevestigd. De opa van Heiman (waar hij ook naar vernoemd is), Heiman Gosschalk was daar de oprichter van. De vader van Heiman, Michiel, was waarschijnlijk ook slager of handelsreiziger bij dezelfde exportslachterij. Moeder is met haar kinderen op dezelfde dag in Auschwitz omgebracht. Vader overleed 2,5 maand later in Monowitz.

5. Jacob Salomons (17 jaar)
Geboren in Deventer op 13-02-1927
en omgekomen ergens in Midden Europa op 31-03-1944.
Zijn ouders waren Machiel en Sara Salomons-Duque. Jacob had nog een oudere zus, Sprins. De vader was handelsreiziger en het gezin woonde op het Smallepad. Zijn vader had tijdens WO2 een functie binnen het begrafeniswezen bij de Joodse Raad te Deventer. Zijn zus Sprins is als eerste omgekomen in Auschwitz op 12-10-1942, daarna zijn vader en moeder op 02-11-1942 en pas 1,5 jaar later Jacob op 31-03-1944 ergens in Midden Europa.

6. Bram Roos (14 jaar)
Geboren in Hardenberg op 09-07-1928
en omgebracht in Auschwitz op 12-10-1942.
Broer van Heiman Roos (4).

7. Jopie van Spiegel (13 jaar)
Geboren in Deventer op 08-07-1930
en omgebracht in Auschwitz op 17-09-1943.
Zijn ouders waren Falk en Elisabeth van Spiegel-Gazan. Jopie was de jongste en had nog 5 oudere broers en zussen.
Zijn vader was van beroep bakker en opzichter van de Joodse Gemeente en woonde daarom naast de synagoge, op de Brink. Jopie is samen met zijn moeder op 17-09-1943 omgebracht in Auschwitz. Alleen zijn broer Simon heeft de oorlog overleefd.

8. Japie Bos (11 jaar)
Geboren in Deventer op 20-08-1931
en omgebracht in Sobibor op 09-07-1943.
Zijn ouders waren Ruud en Lies Bos-Goedhart. Zijn moeder was een zus van zijn tante, de moeder van Jos (20), Eva (21) en Sjakie Bos (22). Japie had een zusje, Reina, die ook op de foto staat (9). De vader van Japie, Ruud, had samen met zijn broer Carel een groothandel in (kosher) vlees en stonden met een kraam op de markt. De familie woonde op de Pikeursbaan. Het hele gezin is op dezelfde dag omgebracht in Sobibor. Oma Mina Fromet, die bij hun in huis woonde, is 2 maanden later, op 10-09-1943 in Auschwitz omgebracht.

9. Reina Bos (10 jaar)
Geboren in Deventer op 16-12-1932
en omgebracht in Sobibor op 09-07-1943.
Zusje van Japie Bos (8).

10. Greta Vrenkel (11 jaar)
Geboren in Vlagtwedde op 25-02-1932
en omgebracht in Sobibor op 07-05-1943.
Haar ouders waren Daniel en Saartje Vrenkel-West. Greta was hun enige kind. Haar vader was koopman in zakken. Het gezin woonde op de Tesschenmacherstraat. Het hele gezin is waarschijnlijk in december 1942 naar Westerbork gedeporteerd en bijna een half jaar later op dezelfde dag omgekomen in Sobibor.

11. Ruud Noach (12 jaar)
Geboren in Deventer op 22-10-1930
en omgebracht in Sobibor op 14-05-1943.
Zijn ouders waren Isaac en Lena Noach-Coster. Ruud had twee oudere zussen, Jannie en Erna. De vader van Ruud was samen met zijn broers Salomon en Hartog, handelaar in afvalproducten en mede-eigenaar van de Fa. A.S. Noach, een groothandel in lompen, vellen, oud ijzer, papier etc. in de Noordenbergstraat. Het gezin woonde op de Zwolsestraat (nu Gibsonstraat).

Het hele gezin is op dezelfde dag in Sobibor omgekomen, alleen zijn zus Jannie en zijn oom Salomon met zijn vrouw hebben de oorlog overleefd.

12. Felice Polak (toen 8 jaar, is 85 jaar geworden)
Geboren in Deventer op 13-11-1933.
Haar ouders waren Jaap en Hanna Polak-van Gelder. Felice heeft nog een jongere broer, Herman. Haar vader Jaap was docent Engels op de Middelbare Handelsschool (later HBS-A) en gaf 's avonds les op de Koloniale Landbouwschool en Handelsavondschool. Vanaf 1941 was hij leraar aan de Joodse scholen in Arnhem en Zwolle. Moeder was ook onderwijzeres.
De familie woonde op de Brinkgreverweg.

Felice is de enige van de kinderen op de foto die samen met haar familie de oorlog overleefd heeft door met haar familie onder te duiken. Na de oorlog zijn ze weer in hun oude huis getrokken en de ouders van Felice hebben daar altijd gewoond. Op 16 januari 2019 is Felice Polak overleden.

13. Onbekende jongen???
Van deze jongen kunnen we (nog) geen naam en verdere gegevens achterhalen. Mocht iemand informatie over deze jongen weten, meld het a.u.b. bij de webmaster van het Etty Hillesum Centrum: webmaster@ettyhillesumcentrum.nl

14. Gertrud Bloch (12 jaar)
Geboren in Emden op 07-10-1930
en omgebracht in Auschwitz op 19-02-1943.
Haar ouders waren Arthur en Antoinette Bloch-Weiss. Gertrud had een oudere zus, Berta. De familie was gevlucht uit Duitsland, vader komt oorspronkelijk uit Polen. Ze kregen ondersteuning van het Joodse Armenbestuur en woonden op de Bokkingshang. Daarvoor handelde vader in gevogelte. Gertrud zat samen met haar moeder en zusje ondergedoken in de Hoven. Toen moeder hoorde dat vader zichzelf bij de politie had aangegeven heeft zij zich met haar kinderen ook gemeld. Moeder en de kinderen zijn op dezelfde dag in Auschwitz omgebracht. Vader is 3 maanden later (14-05-1943) omgekomen.

15. Frits Zwartz (10 jaar)
Geboren in Deventer op 28-06-1932
en omgebracht in Sobibor op 28-05-1943.
Zijn ouders waren Wolf en Hendrine Zwartz-Spanjaard. Frits had nog een oudere broer, Isaac. Zijn vader Wolf was directeur van de Deventer Kantfabriek "Rielerenk" (DKR). De familie woonde op de Kerkstraat. Het hele gezin is op dezelfde dag in Sobibor omgebracht.

16. Isaac Gosschalk (11 jaar)
Geboren in Deventer op 25-02-1931
en omgebracht in Auschwitz op 22-10-1942.
Zijn ouders waren Barend en Esther Gosschalk-Stern. Isaak had een zus , Regina, en een broertje, Max. Vader Barend had samen met zijn broer David de koshere slagerij overgenomen van hun vader Izaak (naar wie Isaac vernoemd is) op de Grote Poot. De familie woonde daar ook. Het hele gezin, inclusief tante Saartjen (die bij hun in huis woonde) en oom David met zijn vrouw Klaartje Gosschalk-de Vries (die naast hun woonden) was ondergedoken en opgepakt in Rijssen en zijn allemaal op dezelfde dag (22-10-1942) omgebracht in Auschwitz.

17. Izaak Muller (8 jaar)
Geboren in Deventer op 29-05-1935
en omgebracht in Sobibor op 02-07-1943.
Zijn ouders waren David en Sophia Muller-Lindeman. Hij was het enige kind. De familie woonde in de Walstraat, boven de zaak van zijn vader David, een winkel in heren- en kinderkleding. Izaak is vernoemd naar zijn opa, de Deventernaar Izak Muller. Zijn oma Dina woonde bij hun in huis. Oma Dina is op 30-04-1943 omgebracht in Sobibor. Het hele gezin van Muller is 2 maanden later, op 02-07-1943 in Sobibor omgebracht. Het Etty Hillesum Centrum heeft in 2014 nog een foto van Izaak geschonken gekregen.

18. Bram Behr (5 jaar)
Geboren in Deventer op 09-03-1938
en omgebracht in Auschwitz op 27-08-1943.
Zijn ouders waren Benjamin en Marie Behr-Duits. Bram had nog een broertje, Salo (staat ook de de foto (19)), en een zusje Esther. Zijn vader, Benjamin, was Gazan (voorzanger) in de synagoge en onderwijzer van de Joodse school. Het gezin woonde rechts naast de synagoge in de Golstraat. Moeder is met de kinderen op dezelfde dag in Auschwitz omgebracht. Vader is 3 maanden later op 01-12-1943 omgekomen in Auschwitz.

19. Salo Behr (4 jaar)
Geboren in Deventer op 05-06-1939
en omgebracht in Auschwitz op 27-08-1943.
Broertje van Bram Behr (18).

20. Louis Meijer (Jos) Bos (5 jaar)
Geboren in Deventer op 19-05-1937
en omgebracht in Auschwitz op 27-11-1942.
Zijn ouders waren Carel en Eef Bos-Goedhart. Zijn moeder was een zus van zijn tante, de moeder van Japie (8) en Reina Bos (9). Jos had nog een oudere broer, Sjakie (op de foto nr 22), en twee zussen, Eva (op de foto nr 21) en Ellie. De vader van Jos, Carel, had samen met zijn broer Ruud (de vader van Japie en Reina) een groothandel in (kosher) vlees en stond met een kraam op de markt. De familie woonde in de Walstraat. Moeder is met de kinderen op dezelfde dag in Auschwitz omgebracht. Vader is 1,5 jaar later ergens in Midden Europa omgekomen (31-03-1944).

21. Mina Frommet (Eva) Bos (6 jaar)
Geboren in Deventer op 21-12-1935
en omgebracht in Auschwitz op 27-11-1942.
Oudere zus van Jos Bos (20). Zij is vernoemd naar haar oma, Mina Frommet Bos-Ehrenreich (1865-1943) die ook in Deventer woonde.

22. Sjakie Bos (8 jaar)
Geboren in Deventer op 27-07-1934
en omgebracht in Auschwitz op 27-11-1942.
Oudere broer van Jos en Eva Bos (20+21).

Roggestraat 3
7411 EP Deventer
0570-641 003
www.ettyhillesumcentrum.nl

Volg ons